

РОЗВИТОК ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД З 1932 ПО 1934 РОКИ

Період 20-х – 30-х років у культурному розвитку держави зумовлювався неоднозначністю і носив суперечливий характер. У той час тоталітарна держава не була зацікавлена в докорінній зміні свідомості трудящих, підвищенні їхнього культурного рівня. Адже новій системі потрібні були виконавці, а не активні діячі. Проте реалізація сталінського „великого стрибка” вимагала певного освітнього і культурного рівня населення. Так, поряд із новаторством, пошуком, ламанням стереотипів існувала тотальна ідеологізація, загальне зниження культури [1].

Відзначимо, що до середини 30-х років було завершено формування радянської системи народної освіти. Уперше було введено обов'язкові державні програми навчання, як у школах, так і в дитячих садках.

У цей період у Радянському Союзі значно зросла кількість дошкільних установ. Якщо у 1932 році дошкільними закладами було охоплено 250 тисяч дітей, то на кінець 30-х років їх кількість складала близько 400 тисяч дітей [2; 5].

У період 1932-1933 рр. піддавав критиці науки педології на розвиток педагогіки як науки, зокрема дошкільної, нібито шкідливий вплив її на роботу педагогів. У дошкільних установах розгорнулася гостра критика теоретичних позицій педології. Критиці підлягали праці відомих психологів Е. Аркіна, М. Басова, П. Блонського, Л. Виготського. Критика педологів не могла не торкнутись і змісту навчання дітей у дошкільних закладах.

З метою критичного перегляду всієї теорії і практики дошкільної справи, що була засмічена педологічними настановами, на республіканській нараді дошкільних працівників, обговорювалось питання про конкретні завдання методичного керівництва, планування та організації навчально-виховної роботи дитячих садків. Розгорнулася робота над критичним переглядом програм, виданих у 1932 р., над якими працював широкий актив дошкільних працівників при Наркомосі УРСР.

Критичний аналіз програм певним чином посприяв перебудові навчально-виховної роботи в дитячих садках, – підвищувалася відповідальність вихователя за доручену йому справу, поліпшилась організація дитячого колективу, став диференційованим підхід вихователя до дітей, посилилась увага до громадського й фізичного виховання, до різноманітних творчих ігор дітей. Вихователі запроваджували в роботі такі форми роботи, як ляльковий і тіньовий театр, ігри-драматизації казок тощо [5].

Тож, метою статті є коротка характеристика структури окремих розділів Програми для дитячих садків видання 1934 року, (зокрема стосовно розвитку мовлення, фізичного виховання, гри, природознавства).

З метою поліпшення і поглиблення виховної роботи з дітьми в усіх обласних центрах УРСР і в таких великих містах республіки, як Київ, Харків, Дніпропетровськ, Одеса та інших була створена мережа обласних і міських кабінетів дошкільного виховання та тих, які глибоко вивчали

кращий досвід роботи дитячих садків і широко його популяризували на методичних об'єднаннях і конференціях дошкільних працівників, на сторінках журналу „За комуністичне виховання дошкільника” [4].

Отже, програми, що були видані у 1932-1933 рр. були переглянуті, в них виявили низку недоліків. Тоді ж само Наркомосом УРСР розпочалася підготовча робота для складання нових програм для дитячих садків. У 1934 р. вийшли друком програма для дитячого садка. Навчальний матеріал програми було розподілено за такими розділами: „Розвиток мовлення”, „Фізичне виховання”, „Гра”, „Природознавство”, „Математика”, „Образотворча діяльність”, „Музичне виховання” та „Громадсько-політичне виховання” [4].

Так, у розділі «Розвиток мовлення» виокремлювали «Вступ» і три підрозділи: культура усного мовлення; грамота; культура мовного оточення: а) робота вихователя над собою, б) робота з батьками.

У вступі йдеться про те, що програма з мови побудована на ґрунті соціально спрямованої діяльності дитини в дитячому колективі та певному виробничому оточенні. Розвиток мовлення дитини пропонувалось проводити у процесі трудових взаємовідносин дитини в дитячому колективі та довірлі, а також у процесі ігрової діяльності. Спеціальних занять не передбачалось.

Водночас зверталась увага на необхідність під час навчання збагачувати словниковий запас дітей, пов'язуючи слова зі змістом, з емоціями, з живою соціально спрямованою діяльністю дитини. Вихователю пропонувалось забезпечити для дитини більш різноманітне, динамічне довірлі, щоб

дитина мала можливість спостерігати виробничий процес та соціальні взаємини; урізноманітнювати форми трудової та ігрової діяльності дітей, що, у свою чергу, мало сприяти кращому розвитку мовлення як у кількісному, так і в якісному розумінні.

У підрозділі „Культура усного мовлення” пропонувалось педагогу стежити за висловлюваннями дітей, з'ясовувати запас слів дитини, характерні помилки, знати, хто з дітей розмовляє чистою мовою, хто – суржилом, а також знати чинники, які впливають на мовлення дитини, знати якою мовою розмовляють у родині, які дома умови для розвитку мовлення дитини.

Як бачимо, програмою передбачалось реалізувати принцип взаємозв'язку громадського і сімейного виховання. У програмі було вміщено конкретні методичні поради, як-от: ведення *індивідуальних карток*. Так, у певні періоди до індивідуальної картки кожної дитини пропонувалось вносити зміни, що свідчили б про позитивні якісні зміни її мовлення; скільки зроблено виправлень дефектів, якщо вони були; яким чином дитина оволодівала матеріалом з мови і грамоти. Отже, перед вихователем ставилися такі завдання: виправляти дефекти мовлення дитини; збагачувати мовленнєвий фонд дитини та навчати її прислухатися до мовлення, відрізнити правильне, живе мовлення від засмічень, від суржику; навчити її користуватися голосом, щоб надати йому виразності. Таку роботу рекомендовалось проводити систематично. Форми роботи в галузі культури усного мовлення були різноманітними: вільні розмови з дітьми; організовані розмови під час зборів групи або бригади; бесіди, інструкції під час роботи; оповідання,

вивчення віршів, пісень тощо. Нагадаємо, що *про обов'язкові мовленнєві заняття в цій програмі навіть не згадувалось*.

Під час вільних розмов з дітьми вихователям рекомендувалось запроваджувати індивідуальні вправи, щоб дати їм можливість зрозуміти та самостійно виправити деякі дефекти мовлення. Водночас наголошувалось, що інструкції та вказівки з боку вихователя повинні бути діловими, короткими, сформульованими правильно і спокійним тоном. У свою чергу, від дітей вимагалось не кричати, поводитися та розмовляти спокійно, стежити за своїм власним тоном у розмові з дітьми і дорослими.

Під час колективної бесіди пропонувалось привчати дитину слухати інших, висловлювати свою власну думку. У процесі такої бесіди педагог аналізував досвід дітей та перевіряв, наскільки діти засвоїли матеріал попередньої теми. За програмою, під час бесіди повинні були вирішуватися такі завдання: 1) виявити досвід дітей у певній галузі з певного питання; 2) допомогти дітям організувати цей досвід, зібрати найцінніші факти; 3) дійти висновків та правильно їх сформулювати.

Після завдань знову вміщено методичні нотатки вихователю, а саме: програмою пропонувалось навчати дітей під час бесіди висловлюватись із запропонованої теми короткими, повними реченнями. Наголошувалось на необхідності уникати бесід, що складаються з монологу вихователя та хороших відповідей дітей типу „так”, „ні”.

Починати бесіду рекомендувалось з інформації вихователя, тобто повідомлення мети, як-от: „Діти, ми поїдемо до колгоспу”, „Діти, до нас мають прийти шефи” і т. ін. Як бачимо з прикладів, тематика бесід була пов'язана з трудовою

діяльністю і професією батьків.

Щодо читання оповідань дітьми, то методика його здебільшого зводилася до таких моментів:

– добору доброякісного матеріалу як за змістом, ідеологічною спрямованістю, так і за формою;

– підготовкою вихователя до читання оповідання: добре знати текст, підготуватись, передати сильні місця, щоб викликати певні емоції дітей, дати почути художність форми, добитись правильних висновків і т. ін. Вводячи нові слова, терміни, треба наперед їх з'ясовувати.

Давались рекомендації і щодо вивчення віршів та текстів пісень. Зокрема, у програмі зазначалося, що складні форми повинні бути ідеологічно витриманими за замістом і виступати зразками художнього мовлення для дітей. Пропонувалось добирати тексти віршів та пісень художні, короткі за змістом (3-4 рядки) та зрозумілі дітям (за темою). Окремі слова рекомендувалось пояснювати дітям. У методичних рекомендаціях підлягали критиці твори К. Чуковського, їх уважали беззмістовними. Цитуємо: „Ця література неприпустима: замість неї треба обрати художній матеріал з певним класовим змістом, емоційно оформлений” [4].

Ті ж самі вимоги ставилися й до дитячої книжки. У молодшій групі рекомендувалось використовувати книгу-малюнок, бажано на твердому папері. Зміст малюнка повинен бути або з життя дитячої установи, або з довколишньої для дітей дійсності (малюнки свійських тварин, машин, пароплавів, літаків), „беручи до уваги, що через малюнок поширюється та закріплюється дитячий досвід – книга-малюнок стимулює дитину до мовної творчості” [4]. У молодшій групі

пропонувалось використовувати книжку, насичену ілюстраціями до оповідання, оскільки книга повинна була слугувати „зразком художнього слова”. У старшій групі рекомендувалось учити дітей самостійно користуватися книжкою, читати коротенький текст до малюнка. Від вихователя вимагали познайомити дітей з певними правилами користування книгою, а саме: «не писати на книжці, не слинити пальці, не загинати країв, не кидати на підлогу, класти на місце та слідкувати, аби ці правила дитина виконувала» [4]. Отже, поряд із виховними завданнями у роботі з дітьми прослідковується й вирішення певних навчальних завдань.

У змісті «Програмно-методичних вказівок» (1938р.) був і підрозділ «Грамота». Навчання грамоти пропонувалося проводити планово і систематично, виходячи з певного обсягу знань і навичок, зазначених для кожної вікової групи.

До навчання грамоти ставилися такі вимоги:

– знайомство дітей з „образом” (тобто словом, значення якого добре знайоме дітям);

– накопичення таких слів проводити систематично, в певній послідовності;

– підготовча робота до аналізу речень, аналіз речень (визначення в них слів, у словах – складів, їх аналіз);

– складання розповіді та читання дібраного легкого тексту.

На першому етапі навчання грамоти добір матеріалу пропонувалось здійснювати з коротких, двохскладових слів. Поступово доповнювали їх більш складними словами. Подавати нове слово у друкованому вигляді пропонувалося після бесіди,

показавши дітям картку чи гасло з ним. Вихователь повинен був голосно його промовити перед групою, перевіривши, чи всі діти почули вимовлене і чи вони пов’язали почуте слово із його графічним зображенням. Матеріал для роботи добирався з життя дітей, сучасних політичних подій, взагалі з того довкілля, в якому жила дитина. Читання та письмо знайомих слів відбувалося паралельно: діти списували (копіювали) слова, а після проведення аналізу та синтезу переходили до написання знайомих простих текстів. Як бачимо, в дитячих садках у 30-40 роки вчили дітей читати і писати.

На першому етапі навчання грамоти рекомендувалось використовувати лише один шрифт. Після його засвоєння подавався інший шрифт. Для письма на початку навчання використовувався білий папір, чорний і кольоровий, олівці. Після того, як діти оволодівали технікою письма (старша група), їх залучали до участі у виготовленні дидактичного матеріалу. Всі картки, гасла, написи складали своєрідну бібліотеку, що її поступово поповнювали новими картками. Далі добиралась справжня „бібліотека” з дитячої літератури, куди входили малюнки та книжки з невеликими зрозумілими текстами, які діти надалі читали.

Третій підрозділ програми „Культура мовного оточення дитини” складався ще з двох підрозділів: „Робота вихователя над собою” і „Робота з батьками”. Так, у підрозділі „Робота вихователя над собою” наголошувалося, що мовлення вихователя є одним із важливих факторів впливу на дитину і особливо на розвиток її мовлення; оскільки діти часто засвоюють характерні вирази, інтонацію свого вихователя.

Зважаючи на це, пропонувалося до розмов з дітьми ставитися серйозно, а отже – працювати над своїм власним мовленням, уникаючи вульгарних слів, прагнути чистоти власного мовлення, його граматичної правильності. Акцентувалась увага на вихованні дітей рідною мовою, тобто мовою, якою дитина користується в сім'ї. Виходячи з цього, дітей рекомендувалось розподіляти у дошкільні заклади з відповідним мовним середовищем, що давало можливість дітям уникати багатомовного оточення. Працівники дитячих садків повинні були користуватись однією мовою в межах одного дошкільного закладу. Нагадаємо, що в досліджуваний період в Україні працювали дошкільні заклади українською і російською мовою, хоча програмно-методичні вказівки були одні для всіх ДНЗ.

У підрозділі „Робота з батьками” перед педагогами ставилося завдання вивчати мовне оточення дитини в сім'ї – чистоту і якість мовлення та взагалі всі мовні впливи, зауважуючи, що мішане, неправильне мовлення зашкоджує дитині, затримує її розвиток. Батькам рекомендувалося боротися з вульгаризмами, уживанням слів релігійного характеру, з грубими виразами.

У цьому ж підрозділі зверталась увага і на зв'язок з громадськістю. Вказувалася важливість і необхідність роботи з громадськістю з метою правильного розуміння "Ленінської національної політики у справі виховання (виховання рідною мовою) та шкідливості копіювання батьками мовлення дитини". Давались поради батькам читати дітям книжки та розповідати їм про трудове життя дорослих, життя і працю на заводі, про ентузіазм та творчу діяльність взагалі, соціальну перебудову своєї країни;

про боротьбу з буржуями, куркулями, попами і т. ін., про минуле (боротьбу пролетаріату з царизмом) [4].

У розділі програми з фізичного виховання чітко визначалися рекомендації щодо підготовки дітей до занять фізичною культурою: проведення попередніх бесід про значення фізичної культури для розвитку організму дитини. Підкреслювалось значення дисципліни під час виконання вправ (бути організованим, не заважати один одному, вчитись працювати разом). Рекомендували в теплу пору року проводити вправи на свіжому повітрі, а в холодну – у чистій, добре провітреній кімнаті. Від педагогів вимагалось дотримуватися певних санітарно-гігієнічних вимог щодо організації роботи з фізичного виховання дітей у приміщеннях дитячого садка (за півгодини до початку заняття – провітрювати приміщення і здійснювати вологе прибирання). Щоб під час заняття дихання дітей не утруднювалось, щоб рухи були вільними, зверталась увага вихователя на необхідність стежити за виконанням дітьми культурно-гігієнічних навичок перед заняттям (прочистити ніс) та зовнішнім виглядом дітей (зручне взуття та одяг).

Програма з фізичного виховання складалася з трьох підрозділів: знання, уміння та методичні рекомендації. У підрозділі „Знання” подавалася система знань, матеріал, який дітям необхідно було усвідомити. Матеріал представлено таким чином, що поруч із основним поняттям, подавалось і його обґрунтування у простій, доступній формі з метою полегшення засвоєння і надалі використання знань. Для вихователя подавалися знання щодо значення фізичної культури у розвитку особистості (дитина менше хворіє, краще працює тощо), щодо

необхідності чітко виконувати команди та вимоги вихователя під час заняття (не опускати голови, ходити рівно і т. ін.), тобто певні методичні поради як проводити заняття.

У підрозділі „Вміння” представлено перелік тих умінь і навичок, які діти повинні були засвоїти: шиккування, перешикування, ходіння, кидання м'яча, біг, стрибки, вправи на рівновагу, рухи для розвитку різних груп м'язів тулуба, ігри на закріплення основних рухів і дихання як складову вмінь [4].

У методичних зауваженнях підкреслювалося значення усвідомлення знань дітьми з метою уникнення механічного засвоєння навичок. Діти повинні були усвідомити значення гігієни фізичної культури, праці для їхнього розвитку і тим самим готувати себе до активної участі в соціалістичному будівництві як зміну робітникам, колгоспникам, червоноармійцям. Зауважимо, що методичні рекомендації повинні були допомогти педагогові орієнтуватися, в якій формі, коли подавати дітям знання, коли привчати вмінь, як раціонально організувати роботу, щоб зберегти енергію дітей.

До розділу програми додавалось два детально розроблених плани, схеми ранкової гімнастики для кожної групи.

За такою самою формою педагогам пропонувалось будувати й інші комплекси ранкової гімнастики, беручи за основу обсяг умінь, який діти повинні засвоїти за програмою, а також планувати матеріал щодо гігієнічної організації довколишнього [4].

Як складову частину фізичного виховання автори програми розглядають гру. Вони акцентують увагу вихователів на тому, що саме

діти повинні усвідомити: гра – це складова фізкультури. Перед початком кожної нової гри вихователь повинен у формі бесіди чітко, стисло, виразно подавати дітям зміст гри, не затримуючи довго уваги дітей. Якщо зміст гри відтворював класову боротьбу, військовізацію, політкомпанію, виробничі процеси, вихователь повинен був привертати увагу дітей до класового змісту такої гри. Правила гри подавались окремо і повторювались у процесі самої гри за необхідністю.

Педагогові рекомендувалось не лише пояснювати дітям гру, а й продемонструвати незрозумілі місця. У молодшій групі рекомендувалось окремим дітям допомагати у виконанні певної ролі у грі, поки дитина її не засвоїть. У методичних рекомендаціях зазначалось, що ігри потрібно добирати залежно від запланованої діяльності дітей. Якщо після праці діти весь час сиділи нерухомо (ліплення, малювання, пошиття), пропонувалось давати рухливу гру з бігом, наприклад: „Рятуйся в колі”. А після екскурсії або прогулянки проводити спокійну гру, нерухливу, наприклад: „Відгадай, що заховано”, „Відгадай за голосом” і т. ін., або проводити гру з м'ячем, під час якої б діти сиділи. У програмі не було визначено певного часу дня для ігор. Водночас рухливі ігри з бігом, стрибками пропонувалось не проводити в кінці робочого дня, коли діти вже втомлені, або одразу після їжі.

Вихователю радили проводити ігри з кожною групою окремо, урахувавши вікові особливості дітей, бо дуже великий колектив заважає чіткості гри. Вважалося за доцільне проводити ігри з участю всіх дітей групи, щоб вони носили масовий, колективний характер, базуючись на принципах

поступовості й послідовності (від менш складних ігор до більш складних), поступово ускладнюючи їх додатковими рухами, розвиваючи у дітей спритність та увагу. Під час гри рекомендувалося робити рівномірне навантаження на всі частини тіла дитини.

Ігри, що сприяли розвитку нижніх кінцівок (ігри з повзанням, присіданням, прискоками), пропонувалося чергувати з іграми, що розвивають м'язи пояса. Під час ігор з киданням, метанням, бігу, ходіння, стрибків стежити, щоб діти правильно тримали поставу.

У методичних рекомендаціях зазначалась тривалість рухливої і малорухливої гри за віковими групами. Так, тривалість рухливої гри дорівнювала в молодшій групі 8-10 хвилин, середній – 10-12 хвилин, старшій – 12-15 хвилин. Тривалість малорухливої гри становила: у молодшій групі – 10-15 хвилин, у середній – 15-20 хвилин, у старшій – 20-25 хвилин [4].

Отже, аналіз розділу „Фізичне виховання” засвідчував, що програмою і методичними вказівками чітко визначалися навчальні завдання з фізичного розвитку дітей.

У „Пояснювальній записці” до розділу „Природознавство” для дошкільних установ зазначалось, що природознавство в дошкільній установі повинно бути складовою частиною єдиного виховного процесу і слугувати підґрунтям для вироблення основ діалектично-матеріалістичного світогляду в дітей дошкільного віку. „Правильний матеріалістичний підхід до вивчення природи допоможе дітям усвідомити закони природи, причинні зв'язки між явищами та їх матеріалістичну основу” [4].

Зауважимо, що у змісті

пояснювальної записки чітко прослідковується матеріалістична спрямованість знань про довкілля та необхідність активної посильної трудової діяльності у природі. Так, знайомити дітей з природою пропонувалося в аспекті людської праці, через людську працю. Діти повинні були розуміти перемогу людської праці над природою; як людина, активно діючи в природі, змінює її, підкоряє собі та використовує у своїх інтересах. Ознайомлення дітей з працею в природі здійснювалося на дошкільній ділянці, у куточку природи тощо. Зазначалося, що праця в природі повинна носити громадсько-корисний, дослідницький характер, та водночас, згідно з ухвалою ЦК ВКП(б), бути підпорядкованою виховним та навчальним завданням дошкільної установи. Зокрема, організовуючи працю в природі, необхідно було дотримуватися систематичності в набутті дітьми знань. У дошкільній установі, урахувавши індивідуальні можливості дошкільників, подавалися елементарні відомості з матеріалістичного природознавства, початкові знання в систематизованому вигляді. Разом з тим вихователям заборонялося давати дітям готові знання і відомості, а всю роботу з природознавства організовувати таким чином, щоб перші невеличкі початкові теоретичні знання дитина могла б засвоїти в процесі дослідницького вивчення об'єктів та явищ природи.

Спостереження у природі (матеріального довкілля й людської праці) та безпосередня праця у природі виступали засобами політехнічного виховання дошкільника: вже змалку це давало можливість дитині усвідомити перевагу культурних засобів

господарювання (культурні засоби обробки землі, нові засоби тваринництва тощо), усвідомити перевагу машинної праці над ручною, набути деякі відомості про машину, основні виробничі процеси, сировину, усвідомити перевагу колективних засобів господарювання. Пропонувалось допомогти дітям зрозуміти значення творчої виробничої діяльності людського колективу як єдиного джерела людського добробуту, значення техніки як засобу перемоги людини над природою і сприяти розвитку вмінь колективно працювати.

Зауважимо, що саме природознавство в дошкільній установі виступало одним із головних засобів антирелігійного виховання: опрацьовуючи матеріал з природознавства з дітьми, педагог повинен був увесь час пов'язувати його з моментами антирелігійної пропаганди, вести боротьбу проти залишків релігійного світогляду, релігійних забобонів і намагатися виховувати у старших дошкільників „свідоме безвірництво”. З цією метою пропонувалось використовувати питання підвищення врожаю, розвитку тваринництва, боротьби зі шкідниками.

Увесь програмний матеріал подавався поквартально: осінній, зимовий, літній та весняний квартал. Такий підхід полегшував організацію дослідницької роботи з дітьми та пояснення дітям причинних зв'язків. Водночас зауважувалось, що не обов'язково дотримуватися сезонності як єдиного та основного принципу добору та розташування природничого матеріалу.

Програма з природознавства передбачала й контрольні знання, в яких визначався зміст та обсяг програми за віковими групами,

методичні вказівки. Зверталась увага на концентрацію знань у процесі навчання, тобто не лише на збільшення їх обсягу, а й подання більш складних знань дітям старшого дошкільного віку. У програмі концентрація матеріалу досягалась, ґрунтуючись на принципі послідовності, а саме:

– у молодшій групі подавалися лише знання про явища, предмети, речі та їх властивості (констатація явищ), поряд із тим, дітей підводили до спостереження безпосередніх, наочних зв'язків між явищами природи, людською працею та природою, наприклад: похолодало – вода замерзла; гусінь їсть капусту, знищили гусінь – капуста покращала і т. ін. На цій основі пропонувалось уже в молодшій групі розпочинати боротьбу з релігійними забобонами;

– у середній групі збільшувався обсяг природознавчого матеріалу, який повинні були засвоїти діти. Дітей підводили до більш складних, віддалених зв'язків, наприклад: залежність врожаю від угноєння; значення догляду у тваринництві;

– у старшій групі продовжувалася концентрація матеріалу в тому самому напрямку. Діти набували елементарних знань з географії, знайомилися з рушійними силами природи, новими досягненнями техніки.

Прекрасним засобом для усвідомлення значення колективної праці в опануванні природою вважалося соціалістичне змагання й ударництво, які радили застосовувати у старших групах дошкільних закладів під час праці в природі (соціалістичні змагання дітей за кращий обробіток грядки, за кращий догляд кролів тощо) [4].

Отже, у програмах простежується нечітке розмежування авторами

понять „знання” й „уміння”. Так, у програмі з фізичного виховання окремі вміння подаються в розділі „Знання”, наприклад: „не тягнути ніг по землі”, „робити вправи (рухи) разом” і т. ін. [4]. Ігри носили заполітизований характер. У програмі з розвитку мовлення навчання грамоти відбувалося через читання з копіюванням слів. Щодо програми з природознавства, то набуття знань з природи пропонувалось здійснювати

через працю в природі. Отже, у програмах 1934 р. порівняно з попередніми програмами для дитячих садків вперше виокремлювалися завдання з розумового розвитку дитини, які потрібно було вирішувати у процесі навчання дітей. Відтак, можна дійти висновку, що витоки *організованої навчальної діяльності дітей дошкільного віку* містяться у програмах 1934 р. та мають певний системний характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О.Д. Історія України. – К.: Академія, 2003. – 656 с.
2. Морозова Н. Основні завдання дошкільного виховання на Україні // Шлях освіти, 1930. – №8. – С.12-13.
3. ЦДАВОВ України, Ф. 2, оп. 7,

спр. 9.

4. ЦДАВОВ України, Ф. 166, оп. 9, спр. 1270.

5. ЦДАВОВ України, Ф. 166, оп. 15, спр. 2188.

Подано до редакції 30.01.07

РЕЗЮМЕ

В статті автор аналізує розділи по розвитку речі, фізичному вихованню, грі, природознавству, які ввійшли в програму 1934 року видання, і

які передували критичній рецензії програм 1932 року, теорії і практики дошкільного виховання в Україні в 1933 році.

SUMMARY

In the article the author analyses the structure of the speech developing programme, the game one, the programmes on physical training and nature study included in “The programme methodical instructions” edited in 1933 that were preceded by critical review of the theory and practice of preschool upbringing in Ukraine in the pre-war years.